

DEN OFRIVILLIGE GURUN

I och med höstens många retrospektiva utgåvor med och om Ulf Lundell börjar det bli möjligt att titta på ett långt artistskap, att sammanfatta och försöka analysera. David Berjlund ser en hårt arbetande konstnär. Men också en seriefigur.

Text: David Berjlund Bild: Ester Sorri

Varje artist blir en seriefigur, i media och för publiken. En roll i taget, sådan är logiken, ett karaktärsdrag kan lyftas fram. Just därför är det spännande när man kan börja titta på ett helt artistskap, och inte bara de senaste värnena. I höst tas det såna grepp på Ulf Lundells liv och verk, i tre boxar: Måns Ivarssons biografi *Vill du ha din frihet får du ta den*, Lundells samlade sånger; *Sånger 1975–2007* – två tunga böcker – och *Under vällikarna*, en låda med musik och film från 34 år.

Om man står sig på ett par av de här lådorna och ser ut över historien om denne man – sedan mitten av 1970-talet tilldelad roller som flummare, nationalinsynbol, riskalkoholist, obergriplic frälst och sur gubbe med för mycket intresse och förolätt för unga kvinnor – vad ser man? Mest av allt: en hårt arbetande konstnär. Och kanske föglar.

Ulf Lundell gick rakt ur en folkhemsuppväxt och 60-talsungdom in i konsten. Han tog sitt skrik av glädje och uppror och gjorde böcker och låtar av det, med ett språk som när han först publicerades bröt vallar av *borde* och *mäste*, och som sin sedan har slipat, övat, arbetat – mest avsett supande, debatter, succé och skandal: Lundell jobbar, iaktar, skriver, använder det han ser. Gör konst av det.

Det där slitet syns i Måns Ivarssons biografi, det är en av dess få förtjänster. I en Ds8-intervju om biografien säger Ivarsson om Lundell: "Trots att han hela tiden markerat avstånd och utanförskap så personifierar han hela vår samtid och står mitt i centrum." Det borde biografin ha handlat om, men den gör inte det. Ivarsson redovisar många detaljer utan att berätta mycket nytt, han citerar – gärna sig själv, många återanvända egna artiklar blir det – och syr ihop med trivialt skvallar. Texten känns snabbskrivnen, med

många korrekturfel och grunt tyckande. Det är lite analys, ännu mindre gestaltning, noll helhet. Ivarsson sammanfattar handlingen i Lundells böcker och räknar ut alkoholhalt per sida, men skriver inte om Lundells språk – hans stora begåvning och tillgång.

Men jag fastnar ändå, förstas. För det här handlar ju om mig, också. Jag kommer in på sidan 337 i biografins första band (av tre): 2 november 1982, Lundell på scen i Bollnäs ishall, jag i publiken för första gången. Nej, det står inget om mig, och jag kommer ihåg annat än Ivarsson gör från konserten, men jag är med: Härifrån kan jag känna igen, jämföra, leta efter spår.

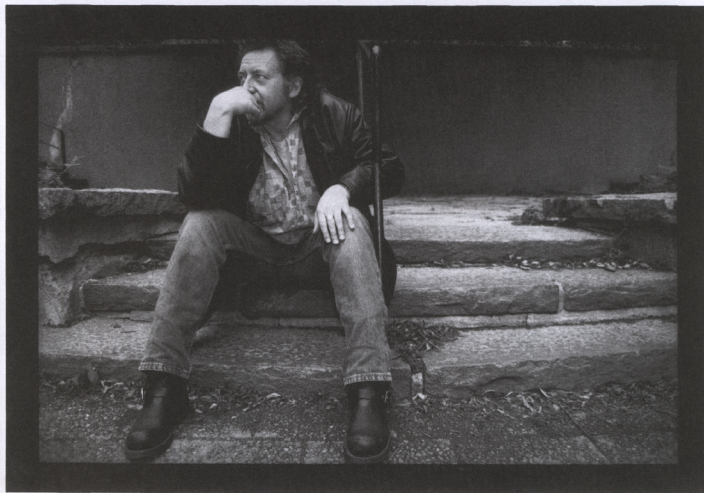
Detta är en del av Lundells särställning som artist i Sverige: Många har hunnit få mycket relation till hans verk. Så mycket, kanske, att vi tyckt oss vara en del av historien, och trott oss känna honom.

I augusti 1995 spelade Lundell på en parkeringsplats i Sältsjö-Boo. Långt fram krävde ett gäng killar ljudet en gammal låt, *Jesse James möter kärleken*. Lundell kommenterade med godmodig ironi, men när de skallade vidare, mitt i intrytt till pianoballaden *Tid låda ögon*, skallade han. De störde. Ska man skrifa fram man ställa sig på scen och göra konst av det. Någon i närheten av mig muttrade: "Var han ordningsman i skolan, eller?"

Ofta utgår väl både dyrkan och avfärdanden från idén om konstnären som helheten, en guru att följa – trogen min bild. Och den ofrivillige gurun faller förstas; Partyuffe svek när han slutade supa, kristine Uffe svek när han blev otydligare, känslige Uffe svek när han skrev brev till Karolina Ramqvist, Grabbarns Grabbaffe svek när han tog tillbaka ...

Möjligen hjälper "sveken" publiken att distansera sig från en kär artist, för att få syn på något avgärande: Verket kan vara utan att jag är felaktig personen bakom. Konstnären kan säga viktiga saker, men ha jäg och brister. Det borde vara en självklarhet, men gissa om vi har gjort seriefigurer av Ulf Lundell, och gissa om det stör honom.

Så här också Lundell jobbat hårt på att slå sönder sin tribun och förvira eller rent av göra sig av med sin församling. Pojkarna långt fram har fått egna sånger, men också skäll. När han fått bejorap för sin feministkritik har han beklagat stödet. Politiska uttalanden, Slitz-fotografier å la dekadent rockstjärna – hejrad präktighet! – idiolitiska dubbel-cds och kilotunga böcker, oenskadiserade mängder av kända svenskar, ännu längre dubbel-cds, nu med bara

bluesrock; det kanske bara är det enda rimliga för Ulf Lundell, men jag tror att det också är ett sätt att hantera en position som alltför folkfär, alltför älskad, på alltför endimensionella grunder.

Det fungerar förstas inte. Varje bevis för integritet är nytt bränsle till både beundran och kritik. Men på en annan nivå gör han ett ställningstagande: Jag måste inte hänga ihop mer än någon annan. Jag kan ha något att säga ändå.

I sitt förord till höstens kompletta, tunga och vackra sångsamling kommenterar Ulf Lundell att han får mejl av Måns Ivarsson, om biografin. Den kommer att handla om någon annan, skriver han: "En persona. Eller en artist." Och: "Jag vet inte riktigt vilken den personen, personen är. Kanske Ivarsson vet."

Men Lundell berättar i sitt förord på femton täta sidor mer än Ivarsson gör på tusen tunnna. Det här är fragmentarisk biografi, med en del analys om just förhållanden mellan honom och "artisten": De tre senaste skivorna är "ett rejält försök till ett artistiskt självmord", skriver han, han har försökt ha ihjäl artisten Ulf Lundell.

Lundell skriver om det som varit och är så att det handlar om mycket mer än hans liv. Nej, inte om konserter där vi var, men om en tid som han ser och inte kan låta bli att arbeta med. Språket kittlar i örnen, målar bilder och vidgar gränserna för världen när han berättar om brummet av bergfinkar i skogen, om hur Evert Taube "sköt Argentina och världshaven in under Ernst Rolfs lackskor". Hans grånade tröthet och främlingskap är tydligt ("... jag är väl svenskt jag vet inte, finns det två Sverige?"), det blir en lätthet i det också.

Och han skriver från ett Nu. Förordet är från två månader i våras, det är samtal om manssamhälle och försörjning, massor av enskildheter som är intressanta, men framför allt är det Nu. Det är ett slit, det som är hans gåva också: Seender, hela världen i huvudet, hela nuet, allt som ska bearbetas ... och på kuppen ska man försöka hålla sig oberörda och levande. Glad?

Jo. Ulf Lundell är glad också ett par årtionden efter Partyuffes höjdpunkt. För barnen, för sextioåttal och musiken. Han berättar rakt på om varför han gjort musik: "... man kan göra världen närmare tydligare underbarare, påtagligare, öppnare". Och glad i skånsk vinstersorm, eller bland fåglarna. De är centrala: från fågel-sången han lärde sig känna igen som barn, och hans egen sång för fåglarna i skogen, via örnars och sparvarns närvaro i hans konst och liv, till den roll sådesårslän spelar när han berättar om sin döde far: fåglar. Jag tror det betyder mycket i berättelsen om en konstnär i kontakt med mycket utanför sig själv. Samtiden är svärbergräpplig och opålitlig, Gud är ibland nästa, ibland långt borta, men naturen, och fåglarna ... de är.

"Det är en glädje med fåglarna", skriver Lundell, och kopplar det sedan, rastlöst, till något han hört på nyheterna, om bokbål i Gaza.

David Berjlund är frilansjournalist samt arbetar med unga och musik på studieförbundet Sensus. Han är återkommande skribent i Trots Allt. Bilden på Ulf Lundell är tagen i samarbete med en intervju i Trots Allt nr 8 1990.